

DETERMINISME IMPREDICTIBLE

Una de les obres més suggerents del dramaturg anglès Tom Stoppard és *Arcadia* (1993). Som a Sidley Park, una casa de camp a Derbyshire amb un jardí enorme. L'espai és invariable, però l'acció alterna escenes que transcorren a primers del segle XIX i a finals del XX. Els personatges gairebé estan doblats. Quan es parla de llibres, i se'n parla força, damunt la taula apareixen les edicions antigues i les modernes. Fins i tot hi ha dues tortugues que fan de petjapapers a les dues èpoques, mascotes de l'adolescent vuit-centista Thomasina i del jove d'ara Valentine. Una visita fugaç de Lord Byron a Sidley Park és el fil que uneix el passat amb els acadèmics que l'estudien des del present. L'obra és molt rica en referents i reïx plenament a l'hora d'escenificar el xoc dels temperaments clàssic i romàntic. Amb l'agilitat dramàtica que li és pròpia, Stoppard ens fa partícips dels grans debats que caracteritzaren l'era romàntica en diversos àmbits: la poesia, l'arquitectura, la jardineria i, sobretot, la ciència.

Les intuïcions que Stoppard diposita en una estudiant adolescent a Sidley Park enceten la crisi d'un món regit per les lleis de Newton. Thomasina es mira una fulla i somia que pot trobar la fórmula que la genera: un algoritme iterat en el qual el resultat esdevé el següent punt de partida. Dos segles després, des de la contemporaneïtat il·luminada per la teoria del caos, assistim a aquest diàleg entre el jove Valentine, que utilitza algoritmes iterats per mirar d'establir els canvis de població dels coloms, i la seva germana Chloë, membres tots dos dels Coverly, la família de propietaris de Sidley Park a la qual pertanyia Thomasina:

VALENTINE: Algú, ara no en recordo el nom, als anys vint del segle XIX va dir que a partir de les lleis de Newton es podrien predir totes les coses que haguessin de passar en un futur... Òbviament, caldria un ordinador tan gran com tot l'univers per calcular-ho, però segons aquesta teoria la fórmula existeix.

CHLOË: Però no funciona, oi?

VALENTINE: No, perquè les matemàtiques són una altra cosa.

CHLOË: La culpa és del sexe.

VALENTINE: Del sexe?

CHLOË: Això és el que jo penso. Newton tenia raó. A l'univers tot està determinat, però l'únic que Newton no va preveure és que la gent sempre s'acaba enamorant d'algú que no li tocava.

VALENTINE: Vaja. Aquesta és la força d'atracció que Newton no va tenir en compte. I mira que ja funcionava quan l'única poma que hi havia era la del paradís. Potser sí.

«STOPPARD EXPRESSA L'ALLEUJAMENT (TEMPORAL) QUE SENT EL DRAMATURG PEL FRACÀS DEL SISTEMA DETERMINISTA DERIVAT DE LES LLEIS DE NEWTON»

La broma de Stoppard expressa l'alleujament (temporal) que sent el dramaturg, i en general l'home del segle XX, pel fracàs del sistema determinista derivat de les lleis de Newton. Thomasina ja ho albirava: «Quan poso una cullerada de melmelada a l'arròs amb llet i remeno es formen uns camins vermells en espiral idèntics al dibuix d'un meteor que hi ha al meu atlas d'astronomia. Però si em poso a remenar en sentit contrari la melmelada no es torna a separar.» En la física de Newton qualsevol procés que podia fluir en un sentit en el temps també hauria de fluir en l'altre. I no. «El futur és desordre.»

Però la irrupció del caos no implica que no hi hagi ordre a les coses, sinó que certs processos matemàtics iteratius (ben senzills de determinar) provoquen gràfics constantment canviants sense patró identificable, com si estiguessin generats a l'atzar. En una conversa amb Mel Gussow sobre *Arcàdia* publicada el 1994 Tom Stoppard parlava de la matemàtica del caos com un fet relacionat «amb la impredictibilitat del determinisme.»

MÀRIUS SERRA

Escriptor. La seva última novel·la és *Farsa* (premi Ramon Llull 2006); acaba de traduir *Arcàdia*, de Tom Stoppard, per al Teatre Nacional de Catalunya.

IL·LUSTRACIÓ: JOMA. Tècnica mixta. 2007. 19x23,5 cm.